

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

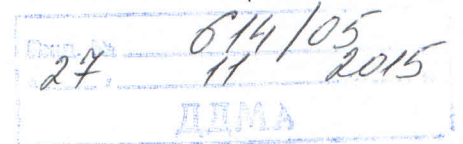
на дисертаційну роботу Ляшка Ярослава Олександровича «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України», яку подано до спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковою тематикою

Формування соціально-орієнтованої економіки в Україні вимагає створення гідних умов забезпечення життєдіяльності населення, бо саме якістю послуг ЖКГ значною мірою обумовлений фізичний та моральний стан працівників. Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення сьогодні має розглядатися як важлива передумова гармонійного розвитку суспільства та економіки країни. Перш за все, це стосується комунальних послуг, ціни на які характеризуються тенденцією до зростання при відсутності позитивних змін щодо їх якості. При цьому для державного та місцевого бюджетів послуги ЖКГ виступають одним із найбільших тягарів, що також вказує на необхідність реформування цієї системи. З огляду на зростання собівартості послуг ЖКГ та устремління України до Європейського Союзу, зміни повинні бути одночасно направлені на зменшення фінансового навантаження на бюджетну систему та населення, а також підвищення якості послуг відповідно до вимог та директив економічно розвинутих країн, які характеризуються високими стандартами життя населення. Вирішенню цієї актуальної проблеми і присвячено дисертаційну роботу Ляшка Ярослава Олександровича «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України».

Спрямованість на обґрунтування теоретико-методологічних засад, розробку методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо збалансованого розвитку галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України, а також орієнтація на побудову механізму реалізації концепції на всіх рівнях управління національним господарством зумовили актуальність та своєчасність роботи. Отже, тема дисертації є актуальною та має важливе значення для економіки України.

Проведені в дисертаційній роботі дослідження виконані в рамках науково-дослідних робіт Донецького університету економіки та права за темами «Стратегічне управління сталим розвитком соціально-

економічних систем регіону», «Регіональні аспекти формування ринкових мотиваційних механізмів» та Донецького національного технічного університету в рамках наукової теми «Моделі та методи прийняття рішень в управлінні складними детермінованими і стохастичними системами».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, основні результати і висновки, які містяться в дисертації, мають високий ступінь обґрунтованості та вірогідності. Вони базуються на застосуванні методів історичного, діалектичного, методологічного, системно-структурного, причинно-наслідкового аналізу, декомпозиції, термінологічного та категоріального аналізу, графічного відображення і схематичного уявлення аналізованих закономірностей, логічного узагальнення, кореляційно-регресійного аналізу, оптимізаційного та імітаційного моделювання, організаційного та процесного моделювання. При цьому теоретичною та методологічною основою дослідження є роботи провідних вітчизняних і зарубіжних учених з управління збалансованим розвитком соціально-економічних систем із забезпечення життєдіяльності населення.

Вірогідність отриманих результатів ґрунтується на теоретичній розробці здобувачем досліджуваної проблеми, критичному узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціальної наукової літератури з питань управління збалансованим розвитком соціально-економічних систем із забезпечення життєдіяльності населення. Правомірність основних висновків і результатів доведено у вигляді теоретико-методологічних засад, концепцій, методів та моделей, підтверджено проведеним впровадженням дослідження та розрахунками.

Автором винесено на захист вагомі теоретичні і практичні розробки щодо розбудови науково-методологічного забезпечення формування механізму комплексного управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення. Отримані автором результати є обґрунтованими, базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу наукових джерел та коректному застосуванні сучасних методів дослідження. Розгляд отриманих результатів дослідження дає можливість докладно охарактеризувати кожен з них.

У роботі розроблено концепцію автономного та збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення в соціально-економічній системі України (с. 211-228). Вона передбачає представлення діяльності з тепло- і водозабезпечення як єдиною самостійною системою, яка має специфічні особливості функціонування та розвитку. Особливістю запропонованої концепції є представлення взаємозв'язку

теоретико-методологічного, концептуального, модельного, методичного, організаційно-практичного та інструментального рівнів концепції. При цьому автором виділено специфіку вибору підходів у рамках реалізації концепції автономного та збалансованого розвитку системи ЗЖН.

Розроблено науково-методичні положення управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення (с. 243-247). При цьому передбачено зміни в управлінні процесами забезпечення життєдіяльності населення за рахунок не лише внутрішньої адаптації до змін зовнішнього середовища, але й інвестиційного процесу в функціонування та розвиток системи забезпечення життєдіяльності населення на всіх рівнях господарювання. В роботі обґрунтовано можливість досягнення цього шляхом управління обмежувальними факторами, в які інтегровано механізми управління економічними дисбалансами, вдосконалення методів оцінки чинників збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення, фінансового та інституційного забезпечення.

З метою забезпечення підвищення ступеня детермінованості завдань із забезпечення збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення за рахунок формалізації управлінських рішень у роботі запропоновано механізм комплексного управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення (с. 228-243). Механізм деталізовано на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях. Він містить у собі механізм управління економічними дисбалансами, механізми інституційного та фінансового забезпечення, а також механізми управління факторами, що обмежують: витратами, ціною, інвестиціями та інноваціями.

У роботі обґрунтовано роль галузей забезпечення життєдіяльності населення в побудові соціально-орієнтованої економіки. Для цього автором було розроблено теоретико-методологічний підхід до структурування суспільного виробництва шляхом врахування концепції ієрархії потреб (с.60- 65). Згідно до представленої теорії, сфера послуг класифікується як товар та як вид господарської діяльності за ознакою «виробництво-споживання». Головною особливістю є можливість структурування сфери послуг за результатами задоволення потреб населення. Саме це дозволяє розкрити значення системи ЗЖН у формуванні соціально-орієнтованої економіки.

Запропоновано теоретичний підхід до формування стратегії економічної безпеки національної економіки на основі використання підходу до структурування економічної безпеки з виділенням елемента безпеки життєзабезпечення та концепції соціально-економічної зумовленості демографічних процесів (с. 44-55). Схематично автором на рис. 1.5 відображено вплив системи забезпечення життєдіяльності населення на

економічну безпеку України. Автором обґрунтовано та доведено, що зниження якості комунальних послуг призводить до падіння ринку праці, погіршення якості та умов праці, життєдіяльності населення, зниження ВВП, добробуту населення. Негативний вплив окреслених факторів на економічну безпеку посилюється несприятливим впливом техногенного середовища. Все це має враховуватися при формуванні стратегії економічної безпеки національної економіки.

Для створення сприятливих умов щодо збалансованого розвитку систем забезпечення життєдіяльності населення та ліквідації дисбалансів, представлено теоретичний підхід щодо визначення передумов збалансованого розвитку галузей житлово-комунального господарства (с. 176-187). У його основу покладено використання моделі причинно-наслідкових зв'язків економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення. Це дозволяє визначати види та особливості економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення, а також встановлювати причини їх виникнення і наслідки. Такий підхід допомагає своєчасно обґрунтувати взаємовплив та взаємозалежність дисбалансів та формувати комплекс корегувальних заходів для зменшення впливу дисбалансів на економіку та суспільство.

Методологічний підхід до комплексного управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення (с. 112; 182-187) є логічним продовженням теоретичного підходу до визначення передумов збалансованого розвитку галузей житлово-комунального господарства в практичній площині. Підхід дозволяє своєчасно виявляти, попереджати дисбаланс и запобігати їх подальшому виникненню. У його основу покладено принципи системного та історичного підходу до управління, концепцій сталого розвитку та життєздатних систем, теорій обмежень та причинно-наслідкової моделі економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення. При цьому управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення забезпечується шляхом цілезабезпечення регулювання руху системи забезпечення життєдіяльності населення від дисбалансу до рівноваги.

Удосконалено науково-практичний підхід з досягнення збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення (с. 259-271). Він заснований на управлінні обмежуючими факторами розвитку системи шляхом використання тарифоорієнтованого підходу до управління витратами. У рамках підходу забезпечується можливість підвищити ефективність системи управління за рахунок скорочення лагу тарифоутворення, врахування залежності собівартості послуг галузей забезпечення життєдіяльності населення від зміни факторів зовнішнього середовища. Це в результаті сприяє мотивації агентів ринку щодо скорочення витрат на надання та споживання послуг галузей із забезпе-

чення життєдіяльності населення шляхом формування економічно виправданих тарифів. У якості інструментарію реалізації підходу представлено комплекс динамічних моделей для побудови прогнозів тарифоутворюючих витрат.

У роботі дістало подальшого розвитку авторське визначення дефініції «економічні дисбаланси забезпечення життєдіяльності населення» (с.110-112). Автор розглядає цю категорію як диспропорції у структурі, тенденціях розвитку, економічних інтересах суб'єктів ринку, їх відносинах, механізмах взаємодії, якісних характеристиках власне системи на різних рівнях господарювання, які досягли критичних масштабів, різноманітних форм, за наявності яких система забезпечення життєдіяльності населення не спроможна здійснювати активні спроби з утримання рівноваги.

В дисертації представлено положення щодо державного регулювання фінансового забезпечення галузей забезпечення життєдіяльності населення (с. 302-304; 309-315), які передбачають цілеспрямоване підтримуюче переміщення фінансових ресурсів з високорентабельних сфер господарської діяльності в сферу забезпечення життєдіяльності населення з метою підвищення інвестиційних можливостей галузей. Впровадження такого фонду може створити умови для акумулювання інвестиційного ресурсу для галузей забезпечення життєдіяльності населення. Запропоновано здійснювати інвестування системи забезпечення життєдіяльності населення на основі застосування диференційованих ставок обов'язкових зборів за допомогою оптимізаційної моделі. Все це направлено на створення основ щодо вдосконалення державної політики в сфері реформування системи систем життєзабезпечення населення.

Представлена у роботі система організаційно-інформаційного забезпечення механізму управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення (с. 351-386) розкриває перспективи практичного використання елементів запропонованої концепції. У рамках підходу передбачено формування функціонального і координуючого центрів управління збалансованим розвитком у рамках організаційної структури галузей забезпечення життєдіяльності населення. Це створюватиме умови для централізованого та узгодженого збору та обробки інформації для прийняття рішень щодо управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення.

Дістала подальшого розвитку система оцінки впливу рівня розвитку житлово-комунального господарства на рівень забезпечення потреб населення у послугах з життєзабезпечення (с. 386-400), підвищення добробуту та якості життя з метою побудови соціально-орієнтованої економіки. Автором запропоновано оцінювати ефективність механізму управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення за допомогою показника «якість управління економі-

чними дисбалансами в умовах соціально-орієнтованої економіки». При цьому враховується відношення множини конструктивних керуючих впливів системи забезпечення життєдіяльності населення, спрямованих на усунення дисбалансів, та множини деструктивних факторів економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення. Значений показник характеризує якість управління економічними дисбалансами в умовах соціально-орієнтованої економіки.

Теоретичне і практичне значення наукових результатів

Теоретичне значення отриманих результатів дисертації полягає в тому, що вони в сукупності спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення в умовах соціально-орієнтованої економіки. Отримані автором результати дослідження достатньо обґрунтовані та достовірні, що підтверджується узагальненням достатньої кількості фундаментальних робіт зарубіжних і вітчизняних вчених, використанням значного обсягу статистичних даних, коректним застосуванням економіко-математичних методів та моделей, широкою апробацією на наукових конференціях і впровадженням в практичну діяльність.

Теоретичне значення отриманих в дисертації наукових результатів полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад, розробці методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо збалансованого розвитку галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України.

Запропоновані в дисертації наукові результати, концептуальні положення, науково-методичні підходи та механізми доведені до рівня конкретних пропозицій і методичних розробок щодо управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення в умовах соціально-орієнтованої економіки. Їх ефективність підтверджено позитивними відгуками за результатами впровадження у діяльність Департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації, Красноармійської міської ради, Донецької торговельно-промислової палати, КП «Красноармійськтепломережа». Представлені у роботі результати наукових досліджень також впроваджено у навчальний процес Красноармійського індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації автор має 32 публікацій у відкритому друку загальним обсягом 41,7 д.а., з яких автору належить 40,2 д.а., у тому числі 1 індивідуальна монографія, 1 розділ у колективній монографії, 20

статей у наукових фахових виданнях, 2 публікації у міжнародних виданнях, 8 тез за результатами виступів у конференціях. Публікації досить вичерпно відображають основні результати дослідження. Положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Відповідність автореферату змісту дисертації

Автореферат достатньо повно відображає зміст дисертації та її висновки. У авторефераті розкрито основні результати, отримані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи.

Використання результатів кандидатської дисертації

Перелік результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук не містить результатів кандидатської дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Викладання матеріалу у дисертації ведеться послідовно та науково обґрунтовано. За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, що встановлені до докторських дисертацій. Робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел з 495 найменувань, 9 додатків, містить 26 таблиць і 42 рисунки. Загальний обсяг роботи становить 408 сторінок.

Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи рівень розробки наукових і методичних положень, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити дискусійний характер деяких аспектів роботи Я.О. Ляшка:

1. Як випливає з таблиці А.7 послуги життєзабезпечення населення, згідно авторської точки зору, є лише частиною послуг ЖКГ і зводяться лише до водопостачання і теплозабезпечення. Безумовно, вони задовольняють базові потреби, але ці базові потреби далеко не єдині і навіть не найважливіші в «життєзабезпеченні» і вже тим більше у формуванні фізичного та інтелектуального потенціалу населення, людського капіталу та економічної безпеки країни, про що йдеться на рис. 1.2, 1.14. Таким чином, доцільність виділення окремої категорії «послуг із забезпечення

життєдіяльності населення», яка виявляється навіть не ширше, а вже послуг ЖКГ, і розгляд збалансованості економіки і національної безпеки в контексті саме цих послуг, носить дискусійний характер.

2. З рис. 2.2, 2.8 випливає, що системний дисбаланс – це проміжний етап переходу від дисбалансу до балансу. Враховуючи, що системний дисбаланс, це більш важка форма дисбалансу, при якій проблема не може бути розв'язана в рамках наявної системи, таку схему можна вважати некоректною. Або ж автор вкладає якийсь свій, нетрадиційний зміст у поняття «системного дисбалансу».

3. З рис. 2.8 випливає, що існує якийсь критерій, що відображає рівень збалансованості системи. Вважаючи, що збалансованість – це якась точка рівноваги значень двох і більше факторів, то що значить рівень рівноваги? Якщо існує декілька або безліч рівноважних точок, як зрозуміти, яка з них більш збалансована? Найімовірніше, тут відбувається ототожнення поняття рівня розвитку системи зі збалансованістю, що не зовсім коректно.

4. На стор. 182 автор робить спробу застосування теорії життєздатних систем Ст.Біра до системи забезпечення життєдіяльності населення. Дана спроба була б більш вдалою, якби автор врахував і розкрив сутність рекурсії в цій системі, а саме, що являють собою системи 1-5 на мікро-, мезо-, і макрорівні системи життєзабезпечення.

5. На стор. 226 основною стратегією реалізації концепції автор бачить виділення галузей забезпечення життєдіяльності населення в окремий об'єкт дослідження та їх пріоритетний розвиток. Не зовсім зрозуміло, з чого потрібно особливо виділяти водо-і теплопостачання, і яким чином це наблизить до вирішення справедливо окреслених автором дисбалансів. Крім того, пріоритетний розвиток цих галузей в умовах обмеження загальних фінансових ресурсів призведе до погіршення ситуації в охороні здоров'я, соціальному будівництві та інших галузях, ситуація в яких є не кращою і роль в життєзабезпеченні населення яких не менш важлива, ніж тих галузей, що виділені автором.

6. Рис. 3.13, який ілюструє механізм управління збалансованим розвитком системи ЗЖН, являє собою алгоритм як послідовність необхідних до виконання завдань. При цьому більшість представлених блоків лише позначають задачу, але не дають уявлень про критерії, методи, інструменти її вирішення. Бажано було б розкрити ці аспекти хоча б у текстовому описі представленого механізму.

7. Параграфи розділу 4 носять невдалі однакові назви, що відрізняються тільки префіксами мікро-, мезо-, макро- у слові «рівень». Такі назви не відображають сутність і специфіку методичних підходів, запропонованих у кожному з підрозділів.

8. Підписи всіх складових малюнків з літерними позначеннями виконані не відповідно до вимог оформлення ДАК, які передбачають в за-

гальних підписах малюнка окремо через двокрапку пояснювати відмінності у фігурах а), б) і т.д.

9. Представлена поліноміальною кубічною моделлю 4.1 залежність курсу гривні до долара є лише ретроспективною апроксимацією і ніякого відношення до прогнозування мати не може, оскільки курс раніше встановлювався переважно адміністративними методами центробанку, а зараз він значно залежить від рішень зовнішніх суб'єктів. Тим більше дивним виглядає вибір кубічної специфікації моделі, коли з графіка рис. 4.3 візуально видно параболу або навіть експоненту. А строго кажучи, ця залежність гетероскедастичності і, починаючи з 43 періоду, змінює свою тенденцію.

10. Побудова регресійних моделей часових рядів для прогнозування витрат у системі ЗЖН представляється спотворенням реальних закономірностей. Тут варто було застосовувати не технічну апроксимацію класичними функціями, а враховувати сутність факторних впливів на цьому часовому проміжку. Наприклад, умов і вартості газових контрактів з Росією, зміни світової ціни на нафту, рівня інфляції тощо

Висловлені зауваження та дискусійні питання суттєво не знижують теоретичної і практичної цінності дисертації на тему «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України», а її автор, Я.О. Ляшок, у повному обсязі володіє сутністю наукової проблеми, що досліджується та засобами її вирішення.

Загальні висновки й оцінка дисертаційної роботи

Дисертація Я.О. Ляшка є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що дозволяють зробити висновок про загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Виконане дослідження має достатньо високий теоретичний, методологічний, методичний та практичний рівень, послідовне та логічне представлення матеріалу, необхідну повноту розкриття виконаних розробок. Основні результати роботи опубліковані і доповідалися на науково-практичних конференціях. Робота Ярослава Олександровича Ляшка «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України» виконана на актуальну тему. Мету дисертаційної роботи досягнуто, результати дослідження характеризуються достатнім рівнем наукової новизни, про що також свідчить їх ефективне впровадження у практичну діяльність.

На підставі проведеного аналізу вважаю, що подана до захисту дисертаційна робота «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої

економіки України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке характеризується науковою новизною, практичним значенням та задовольняє вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. Автор дисертації Ляшок Ярослав Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,
Завідувач відділу проблем
моделювання економічних систем
Інституту економіки промисловості Національної академії наук України (м. Київ),
доктор економічних наук, професор

Підпис Лепи Р.М. засвідчую
Вчений секретар інституту,
кандидат економічних наук М.А. Солдак

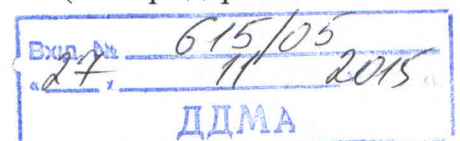
**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**доктора економічних наук, професора Манойленка Олександра
Володимировича на дисертаційну роботу Ляшка Ярослава
Олександровича «Збалансований розвиток галузей забезпечення
життєдіяльності населення в контексті формування соціально-
орієнтованої економіки України», яку подано до спеціалізованої вченої
ради Д 12.105.03 на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним
господарством**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковою тематикою

Якість послуг із забезпечення життєдіяльності населення може вважатися одним із найбільш об'єктивних критеріїв благополуччя суспільства та економічного розвитку країни, адже саме такі послуги безпосередньо впливають на якість життя населення (на відміну від ВВП та інших суто економічних показників). Послуг із забезпечення життєдіяльності населення, зокрема комунальні послуги, в Україні характеризуються постійним збільшенням цін, яке не супроводжується пропорційним збільшенням якості. Крім того, послуги із забезпечення життєдіяльності населення, незважаючи на збільшення цін, все ще виступають одним із найбільших тягарів державного бюджету та місцевих бюджетів. Все це виводить на перший план необхідність реформування відповідної системи в напрямках зменшення фінансового навантаження на бюджетну систему та населення, а також підвищення якості послуг і, відповідно, якості життя населення. Тому можна вважати актуальною та своєчасною дисертаційну роботу Ляшка Я.О., присвячену вирішенню проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад, розробки методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо збалансованого розвитку галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України та побудові механізму реалізації концепції на всіх рівнях управління національним господарством.

Актуальність теми дисертаційної роботи Ляшка Я.О. визначена не лише теоретичними і практичними потребами, а й тим, що дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Донецького університету економіки та права за темами «Стратегічне управління сталим розвитком соціально-економічних систем регіону» (номер державної реєстрації 0106U011122, 2006–2010 рр.), у рамках якої запропоновано науково-методичний підхід до управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення на макро- і мезорівнях, «Регіональні аспекти формування ринкових мотиваційних механізмів» (номер державної

реєстрації 0108U003206, 2008–2012 рр.), де визначено особливості функціонування системи управління забезпеченням життєдіяльності населення в умовах формування соціально-орієнтованої економіки, а також Донецького національного технічного університету в рамках наукової теми «Моделі та методи прийняття рішень в управлінні складними детермінованими і стохастичними системами» (номер державної реєстрації 0113U000640, 2013–2015 рр.), у рамках якої розроблено комплекс моделей, заснованих на використанні тарифоорієнтованого підходу в процесі підготовки та прийняття управлінських рішень, а також комплекс авторських моделей динаміки витрат.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Вивчення тексту дисертації, автореферату, наукових публікацій в фахових виданнях та матеріалах конференцій за участю Ляшка Я.О. дає підстави стверджувати, що проведене дослідження має достатній рівень обґрунтованості, а отримані результати є достовірними.

Теоретичною основою дослідження є зарубіжна і вітчизняна наукова література, присвячена теорії управління збалансованим розвитком соціально-економічних систем із забезпечення життєдіяльності населення, Інформаційну базу складає законодавчі акти Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, дані Державного комітету статистики України та Донецького обласного управління статистики, фінансово-економічна звітність промислових підприємств, результати досліджень Донецького національного технічного університету, власні дослідження. Одержані результати дослідження є достовірними, оскільки вони підкріплюються такими методами проведення досліджень: історичного аналізу, діалектичного та методологічного аналізу, системно-структурного аналізу, причинно-наслідкового аналізу та декомпозиції, термінологічного та категоріального аналізу, графічного відображення і схематичного уявлення аналізованих закономірностей, логічного узагальнення та формально-логічні, кореляційно-регресійного аналізу, оптимізаційного моделювання, імітаційного моделювання, а також організаційного та процесного моделювання. Використання такого широкого кола методів свідчить про достатній рівень обґрунтованості представлених в роботі наукових положень.

В результаті вирішення поставлених в дисертаційній роботі задач автором отримано низку наукових положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною.

Основний науковий результат, одержаний в дисертації, полягає у розробці концепції автономного та збалансованого розвитку системи

забезпечення життєдіяльності населення в соціально-економічній системі України (с. 211-228), яка заснована на виділенні діяльності з тепло- і водозабезпечення в єдину самостійну систему, має специфічні особливості функціонування та розвитку, не властиві іншим галузям житлово-комунального господарства України, передбачає використання фінансових інструментів управління економічними дисбалансами, витратами, ціною, інвестиціями та інноваціями з метою мобілізації та інтеграції ресурсів на всіх рівнях господарювання в єдиний зв'язний організаційний комплекс та дозволяє створити умови для підвищення якості життя населення як доміантної функції процесів соціалізації національної економіки та мінімізації загроз економічній безпеці в умовах формування соціально-орієнтованої ринкової економіки.

З метою підвищення рівня та якості життя населення як чинника зростання добробуту і розвитку національної економіки розроблено науково-методичні положення управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення (с. 237-241), що передбачає принципову зміну в управлінні процесами забезпечення життєдіяльності населення за рахунок не лише внутрішньої адаптації до змін зовнішнього середовища, але й інвестицій в функціонування та розвиток системи забезпечення життєдіяльності населення на всіх рівнях господарювання. Усе спрямовано на відновлення порушених пропорції у діяльності галузей житлово-комунального господарства, попередження загроз економічній безпеці країни та забезпечення зростання рівня конкурентоспроможності економіки в цілому.

Не лише теоретичну, а й практичну значущість має розроблений механізм комплексного управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення (с. 228-243), заснований на визначенні послідовності дій згідно з пріоритетністю факторів, які обмежують збалансованість розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення, і передбачає консолідацію механізмів впливу на економічні дисбаланси системи забезпечення життєдіяльності населення на всіх рівнях управління національною економікою та дає можливість підвищити ступінь детермінованості завдань із забезпечення збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення за рахунок формалізації управлінських рішень до рівня конкретних моделей та інструментів. Механізм деталізовано на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях.

Важливим результатом з погляду задоволення державою базових потреб населення є розроблений теоретико-методологічний підхід до структурування суспільного виробництва шляхом врахування концепції ієрархії потреб (с. 61-65), що дозволяє структурувати сферу послуг не за результатами господарської діяльності, а за результатами задоволення потреб населення, класифікувати її як товар і як вид господарської діяльності за ознакою «виробництво-споживання». Підхід дозволяє обґрунтувати роль галузей забезпечення життєдіяльності населення в побудові соціально-орієнтованої, а не просто ринкової економіки.

Автор цілком обґрунтовано підкреслює необхідність інтенсивного відтворення людського капіталу суспільства та інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки, що можливо за рахунок підвищення рівня та якості життєдіяльності населення шляхом скорочення масштабів економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення. Для досягнення відтворення людського капіталу суспільства запропоновано теоретичний підхід до формування стратегії економічної безпеки національної економіки на основі використання підходу до структурування економічної безпеки з виділенням елемента безпеки життєзабезпечення та концепції соціально-економічної зумовленості демографічних процесів (с. 44-55).

Майже в кожному розділі роботи автор акцентує увагу на необхідності збалансованого розвитку систем забезпечення життєдіяльності населення та, відповідно, ліквідації дисбалансів. На це спрямований теоретичний підхід до визначення передумов збалансованого розвитку галузей житлово-комунального господарства (с. 176-187), який базується на використанні моделі причинно-наслідкових зв'язків економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення, дозволяє обґрунтувати взаємовплив та взаємозалежність дисбалансів та розробити комплекс корегувальних заходів для зменшення впливу дисбалансів на економіку та суспільство.

Логічним продовженням теоретичного підходу до визначення передумов збалансованого розвитку галузей житлово-комунального господарства в практичній площині є методологічний підхід до комплексного управління збалансованим розвитком системи забезпечення життєдіяльності населення (с. 112; 182-187) шляхом цілезабезпечення регулювання руху системи забезпечення життєдіяльності населення від дисбалансу до рівноваги за рахунок використання системного та історичного підходу до управління, концепцій сталого розвитку та життєздатних систем, теорій обмежень та причинно-наслідкової моделі економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення. Підхід дозволяє своєчасно виявляти, попереджати, здійснювати випереджальний вплив, запобігати або пом'якшувати наявні й нові дисбаланси.

Слід погодитися з підкресленою автором необхідністю підвищити мотивацію агентів ринку щодо скорочення витрат на надання та споживання послуг галузей із забезпечення життєдіяльності населення шляхом формування економічно виправданих тарифів. З метою досягнення збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення запропоновано науково-практичний підхід (с. 259-271), заснований на управлінні обмежуючими факторами розвитку системи шляхом використання тарифоорієнтованого підходу до управління витратами на основі комплексу динамічних моделей для побудови прогнозів тарифоутворюючих витрат, що дає можливість підвищити ефективність системи управління за рахунок скорочення лагу тарифоутворення,

врахування залежності собівартості послуг галузей забезпечення життєдіяльності населення від зміни факторів зовнішнього середовища.

Автор зробив внесок у розвиток понятійно-категоріального апарату, пов'язаного з дослідженням систем життєзабезпечення населення (с. 110-112), зокрема запропонував визначення економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення як диспропорції у структурі, тенденціях розвитку, економічних інтересах суб'єктів ринку, їх відносинах, механізмах взаємодії, якісних характеристиках власне системи на різних рівнях господарювання, які досягли критичних масштабів, різноманітних форм, за наявності яких система забезпечення життєдіяльності населення не спроможна здійснювати активні спроби з утримання рівноваги, комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених системних динамічних дисбалансів, які створюють проблемні ситуації на всіх рівнях господарювання і призводять до незворотних наслідків, що є обґрунтуванням доцільності комплексного підходу до їх управління.

З погляду вдосконалення державної політики в сфері реформування системи систем життєзабезпечення населення на увагу заслуговують запропоновані в дисертації положення щодо державного регулювання фінансового забезпечення галузей забезпечення життєдіяльності населення (с. 302-304; 309-315), які передбачають цілеспрямоване підтримуюче переміщення фінансових ресурсів з високорентабельних сфер господарської діяльності в сферу забезпечення життєдіяльності населення з метою підвищення інвестиційних можливостей галузей, що досягається шляхом введення обов'язкового загальнодержавного збору з нефінансових та фінансових корпорацій, домашніх господарств та їх перерозподіл за допомогою Державного цільового інвестиційного фонду. Впровадження такого фонду може створити умови для акумулювання інвестиційного ресурсу для галузей забезпечення життєдіяльності населення.

Перспективи практичного використання в контексті реалізації елементів загальної концепції має система організаційно-інформаційного забезпечення механізму управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення (с. 351-386), яка передбачає створення функціонального і координуючого центрів управління збалансованим розвитком у рамках організаційної структури галузей забезпечення життєдіяльності населення з використанням методу структуризації цілей, а також методів організаційного і функціонального моделювання на базі процесного підходу.

При формуванні орієнтирів державної політики може знайти практичне використання система оцінки впливу рівня розвитку житлово-комунального господарства на рівень забезпечення потреб населення у послугах з життєзабезпечення (с. 386-400), підвищення добробуту та якості життя з метою

побудови соціально-орієнтованої економіки. Запропонована система базується на засадах використання показника якості управління економічними дисбалансами в умовах соціально-орієнтованої економіки, що визначається як відношення множини конструктивних керуючих впливів системи забезпечення життєдіяльності населення, спрямованих на усунення дисбалансів, та множини деструктивних факторів економічних дисбалансів системи забезпечення життєдіяльності населення.

Теоретичне і практичне значення наукових результатів

Теоретичне значення отриманих в дисертації наукових результатів полягає у формуванні концептуальних і методологічних засад управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення з урахуванням пріоритетів формування в Україні соціально-орієнтованої економіки.

В дисертації представлено науково-практичні результати, які об'єднано в цілісний механізм, що в практичній площині реалізує концепцію автономного та збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення в соціально-економічній системі України, зокрема положення державного регулювання фінансового забезпечення галузей забезпечення життєдіяльності населення, система організаційно-інформаційного забезпечення механізму управління збалансованим розвитком галузей забезпечення життєдіяльності населення, система оцінки впливу рівня розвитку житлово-комунального господарства на рівень забезпечення потреб населення у послугах з життєзабезпечення та інші. Сукупність зазначених результатів може використовуватися в роботі державних установ, які відповідають за функціонування та реформування галузей забезпечення життєдіяльності населення для обґрунтування широкого кола рішень, зокрема щодо напрямків інвестицій, пошуку джерел фінансування, тарифоутворення тощо.

Практичне значення отриманих в дисертації результатів полягає в створенні підґрунтя передбачення існування різних видів організаційної поведінки, причин їх виникнення та можливості коригування.

Запропоновані в дисертації рекомендації щодо збалансованого розвитку галузей забезпечення життєдіяльності населення та відповідні наукові матеріали практичної спрямованості використано в діяльності Департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації (Довідка № 27/33-01 від 19.03.2015), Красноармійської міської ради (Довідка № 02/22-322 від 12.03.2015), Донецької торговельно-промислової палати (Довідка № 1622 від 04.12.2014), КП «Красноармійськтепломережа» (довідка № 02 / 22-322 від 12.05.2015).

Результати наукових досліджень впроваджено у навчальний процес

Красноармійського індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» і використовуються в лекційних курсах дисциплін «Муніципальний менеджмент», «Основи менеджменту», «Регіональна економіка» (довідка № 1-2 /102 від 09.04.2015 р).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Сутність результатів виконаного Ляшком Я.О. дослідження та їх наукову новизну викладено у 32 наукових працях, серед яких 1 індивідуальна монографія, 20 публікацій у наукових фахових виданнях (серед них 3 публікації – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 2 публікації у міжнародних виданнях, 1 розділ у колективній монографії, 8 тез за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 41,7 д.а, з яких особисто дисертанту належить 40,2 д.а. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті положення, які належать особисто автору. Основні наукові положення дисертаційної роботи доповідалися а одержали позитивну оцінку на всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертаційної роботи

Оцінюючи науковий рівень виконаного дослідження як достатньо високий, слід зауважити, що деякі положення дисертаційної роботи Ляшка Я.О. мають певною мірою дискусійний характер.

1. Погоджуючись з тим, що системи забезпечення життєдіяльності населення істотно впливають на якість життя населення, слід зауважити, що доцільно було б проілюструвати зміну якості життя населення України при використанні запропонованих автором положень розрахунками стандартних міжнародних показників, наприклад системи показників якості життя ООН.

2. Рекомендації щодо введення цільових зборів для задоволення фінансових потреб що системи забезпечення життєдіяльності населення йде врозріз із задекларованою політикою спрощення податкової системи та зменшення податкового тягаря. Крім того, не доведено, що введення цільових зборів на користь системи забезпечення життєдіяльності населення є більш пріоритетним, ніж на користь охорони здоров'я, освіти тощо.

3. Для більш об'єктивної оцінки практичної цінності роботи в поточних українських умовах слід було навести авторські розрахунки оптимальних тарифів на послуги ЗЖН та супроводити їх ілюстрацією змін в якості конкретних послуг ЗЖН при зміні тарифів.

4. У концептуальній схемі механізму збалансованого розвитку системи

ЗЖН (рис. 3.10, стор. 227) представлено дві концепції: концепція пріоритетного автономного розвитку системи ЗЖН і концепція збалансованого розвитку системи ЗЖН. Не чітко визначено, що це є два компоненти однієї концепції автономного та збалансованого розвитку системи забезпечення життєдіяльності населення в соціально-економічній системі України.

5. Для реалізації концепції в роботі обґрунтовано стратегію дій, спрямованих не тільки на автономний та збалансований, але й на пріоритетний розвиток системи ЗЖН. Отже, концепція має бути представлена, як пріоритетний, автономний та збалансований розвиток системи забезпечення життєдіяльності населення в соціально-економічній системі України (рис. 3.7 б), стор. 219; стор. 220).

6. З сформульованих автором концептуальних положень не зовсім зрозуміло як передбачається здійснювати управління витратами споживачів послуг ОЖН (стор. 216-217).

4. На схемі формування ЄЦМ управління збалансованим розвитком системи ЗЖН (рис. 3.12, стор. 233) не вказано як відрізняється інформація про обсяг фінансового забезпечення функціонування системи забезпечення життєдіяльності від інформація про обсяг фінансового забезпечення розвитку системи забезпечення життєдіяльності.

8. Реалізація механізму потребує додаткової розробки мотиваційних інструментів, з урахуванням трансформації стимулюючих заходів сторін, в роботі дуже стисло наведено лише контури таких інструментів, що може викривити коло практичної реалізації результату.

9. В дисертації не наведено практичного підтвердження послаблення впливу деструктивних факторів економічних дисбалансів на розвиток системи ЗЖН в результаті комплексних конструктивних управлінських впливів.

10. Дискусійним є твердження, що дисбаланси системи ЗЖН створюють проблемні ситуації на всіх рівнях господарювання і призводять до незворотних наслідків. Бо, наприклад, ЕДБ 3, коли попит перевищує пропозицію послуг - це явно позитивний дисбаланс, який стимулює до розвитку галузь. Ситуація рівності в даному випадку свідчить про стагнацію і, очевидно, є менш кращою. Правильно, напевно, було вважати дисбаланси, як різниця потенціалів в електриці, яка призводить до першочергового увазі до тих аспектів, де ця різниця більше. І таким чином, дисбаланси - це орієнтир, а може і інструмент, що визначає вектор розвитку системи.

Відзначені зауваження до змісту роботи не є критичними та не зменшують загальної теоретико-методологічної, науково-методичної та практичної цінності дисертації Ляшка Я.О. «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України», яка є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

Загальні висновки й оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ляшка Ярослава Олександровича «Збалансований розвиток галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України» є самостійним і завершеним науковим дослідженням на актуальну тему. Мету дисертаційної роботи в цілому досягнуто, а поставлені в роботі завдання виконано. Результати дослідження, одержані в дисертаційній роботі, характеризуються достатнім рівнем наукової новизни, мають теоретичне та практичне значення та можуть бути рекомендовані до використання при обґрунтуванні державної політики в сфері реформування галузей забезпечення життєдіяльності населення в контексті формування соціально-орієнтованої економіки України, перш за все, в сфері водо- та теплопостачання.

Зміст і структура автореферату повністю відповідають основним положенням, висновкам та рекомендаціям дисертації. Усі наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в авторефераті, докладно розкрито в тексті дисертації. Стиль написання дисертаційної роботи в цілому характеризується послідовністю та логічністю.

За актуальністю, постановкою задач дослідження, теоретико-методологічною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів дисертаційна робота Ляшка Я.О., яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, відповідає вимогам пунктам 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор Ляшок Ярослав Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічного аналізу та обліку
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
МОН України

О.В. Манойленко

